

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Beimunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOD PÉTER, BOROS GYÖRGY, DR. CSERNÁTONI GYULA, CZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÁNDOR JÓZSEF.

Megjelenik — július és augusztus havukat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN közs. isk. igazgató-, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

A kleptománia.

I.

„Ne mondják azt nekem, hogy nincs értelme, nincs gondolkozása az egy éven aluli gyermeknek. Az a kekrekre nyílt, bámuló szem egy új tárgy látásánál nem megérthetően kérdi: „mi az?” Az a repeső kar, előre nyújtott, nevető fej, nem azt fejezi ki: „csókolj meg, — én úgy szeretlek.” S az a félve visszahuzódás, ijedt sírás az idegen láttára, nem azt tolmácsolja: „azt nem ismerem, tehát félhetek tőle.” Így beszélt ebéd után férjéhez elragadtatással az ifju anya.

„Oh bizonyynal gondolkoznak e kis fejek, sőt akár hányszor számítva cselekesznek. Azért beszélnek többesben, mert nem akarok az elfogult anyák sorába tartozni, kik mindíg kiválóknak tartják gyermeköket, hanem azt mégis be kell vallanom, hogy ez a 8 hónapos kis bohó nem mindennapi lény. Nézd most is hogy figyel, mintha mondanám: „tudom, rólam beszéltek. — Nő add ide hát bársony arcodat, ajkaidat, csókkal értessem meg, hogy mit beszéltem rólad. — Te csak nevezes Sándor, nő mindjárt mutatok én neked egy jelet, a miből megláthatod, hogy a mi kis Gizellánk gondolkozik, számít, s azután cselekszik, mindjárt, csak hozzák be fekete kávédat, de itt is van. A kávédat tedd egy kissé félre, csak az ezüst czukortartót add ide. Az anya elhallgatott, s alig helyezték el a czukortartót az asztalra, a piczi jószág magas székén, párnái közt ujongni kezd a maga furcsa hangján, kiált, nevet, s nyúl a fénylő tárgy felé. Anyja egyet üt nyitott tenyérrel az asztalra: „nem szabad!” szól határozottan, s további tiszítja a czukortartót. A kicsi pityergésre egyengeti szájacskáját, szípegve néz anyjára, s a mint őt nevetni látja, kiderül gömbölyü arca és újra mosolyog.

„Nő mond csak, ez a mosoly nem azt fejezi ki: te nem haragszol rám.” Hanem most húzódjunk félre, aztán néz és bámulj. A kicsi nem sokat törődött vele, hogy egyedül maradt, tekintete újra a czukortartóra esett, mely meglehetősen távol volt tőle; s mit teszen? Kis ujjaival belekapaszkodik az abraszba, húzza nagy erőfeszítéssel maga felé, elengedi, újra megragadja, gyönyörűség nézni. Megvan! az abraszsal oly közel húzta, hogy elérhette, fél kézzel megragadta, másik szétnyi-

tott kezével pedig jókat tapsol a fedelére, minden ütésre egyet kiáltva örömben. A szülők szeme, arca ragyogott vele, az ő örömetől. És volt aztán csók annyi hogy. — De úgy látszott, hogy a kicsit most is csak az ő fényes zsákmánya érdekelte, törekedett elhúzni fejét, kezecskéjét, hogy azt újra megragadja. De a gondos házi asszony észrevette, hogy a természetes ütések nem voltak a vékony ezüst fedélnek egészen hasznára, miért is az csakhamar a szekrényre került. Hanem a gyermek végleg megfosztva látta magát öröme tárgyától, keserves sírásra gyűjtött, hiába való volt ölbe kapás, ablakra dobálás.

„Nő add oda, hiszen csak nem hagyjuk, hogy halálra sírja magát, csak ügyelj, hogy ne üssön többet rá.” Szólt az atya, kit leánykája ügyessége úgy elragadtott, hogy a kedves jelenet naponta újrazva lett, habár a czukortartó megszenvedett érte egy jó kora horpadást; de vajha a játéknak csak ennyi szomorú következése lett volna.

II.

Gizella már két éves, s a fénylő tárgyakat most is úgy szereti, akár egy kis holló. A napokban öcsese egy bádög zörgőt kapott, részére egy báb volt az ajánlék, hiszen ilyen nagy leánynak csak nem is vesznek zörgőt; pedig ő mohó vágygyal nézte s nyúlt utánna. Anyja megdorgálta. Oh Gizella jól tudja már mi nem szabad. A kis fiu a bölcsőben alszik, a zörgő most is a kezében, a szülők olvasásba merültek, az anya föltekint. „Nézd azt a gyereket,” sug oda hirtelen férjének.

Gizella egy zsámolyt tolt halkan a bölcső mellé, fölállt rá, s míg semeit le nem vette az alvó gyermek arcáról, kezét lassan nyújtá a zörgő után, nyelét megfogta, s a legnagyobb óvatossággal csavarta ki. Mikor hatalmába kerítette, elrejtette köténykéje alá, a zsámolyt egy szögletbe helyezte, szülőire nézett, azok nem látszottak őt észrevenni, s a kis gonosz mégis kiszámította, hogy háttal üljön feléjük. Fénylő játékát igazi gyönyörűséggel végig simogatja, s meg-megzörrenti füle mellett. De a kis fiu sirva ébredt, elhallgattatására a zörgő is kell, a Gizella nagy szomorúságára. Hanem egy darabig naponkint legalább egyszer hatalmába kerítette; de még szülőinek is szerzett egy által mulatságot, mert egyszer az üveges szekrény szélén hagyták, s mint egy

kis macska, úgy mászott föl utána; máskor meglátta, hogy a fiókba tették, midőn magára maradt a szobában addig próbálgatta, míg sikerült kihúznia. S mert a hányszor szükség volt a zörgőre, hogy azzal a kis gyereket szorakoztassák, mindannyiszor megfosztották őt tőle; a kis okos rájött, hogy eldugdossa. És minden fénylő tárgy iránt oly nagy előszeretetet mutat, éppen ezért részére mindig fénylő ajándékot vásárolnak a szülők, hogy az öröm nagyobb legyen. Mégis a kis bolond minden oly tárgyat, mint: olló, gyűszű, na meg ékszer, összeszedetet, s elrakosgat. Anyja az alig 3 éves Gizellának kis szekrényt készített, a mi a gyermekben meglévő rendszeret fejleszteni volt hivatva. Ez igen jó lett volna, de tovább nem tördték vele, s ő abba nem csak saját, az az a neki adott tárgyakat rakosgatta, sőt nem is csak azokat, a melyeket szerteszét kapott, hanem a mi atyja, vagy anyja holmija közül neki megtetszett, s a mihez hozzá férhetett. A szerinte szebb dolgokat még papirosba is becsomagolta.

„Bámulatos ez a gyerek, — szokta mondani anyja — nem figyelve, hogy az jelen van, s ha nem is néz oda hallgatja kérdem tőle: miért dugod el az apa óráját, add ide? Mert a bubu elveszi, s eltöri, felelte. Persze ez is szépen papirosba pakolva a szekrénybe került. S tudod, egész gondot ad azzal, hogy el ne feledjem visszatenni a mit kiveszek, mert a pedáns kis takarékos máskor úgy eldugja, hogy keresheti a kinek szüksége van rá, mert néha ő maga is elfeledi a rejtek helyet. E természetet azért szeretem leánykánkban, mert a kulcs, olló, s tudja Isten mi haszontalan tárgy keresése alól föl vagyok mentve. Csak az alkalmatlan, (s ezt már sugva mondta, mert ha ezt meghallja, csakugyan baj lehet belőle) hogy ha az eltettek közül valamely kedvenz tárgyát akarom kivenni, mindig ki kell küldenem valamely ürügy alatt a másik szobába. Ollót, kulcsot kérésre is ide ad, s különös, soha sem a visszaadás ígéretének fejében. Feltűnt nekem az is, hogy kérni nem szeret, s e tekintetben is egészen elüt más gyermektől; ha adok jó, ha nem, oly egykedvűen hajtja göndör fejcskáját karjára, s néz közönyösen, mintha nem volna tárgy a világon a mit ő óhajtana. Vesz ő aztán, ha lehet; de kérni, nyafogni nem hallod őt soha.“

Az apa gyönyörködött gyermeke e szokásában: „csak kár, hogy nem fiu, — mondá — mert ez annak való jellemvonás. Tudom, én is le tudtam mindenről mondani már gyermekkoromban, sőt az ártatlanul rám rótt büntetést is kész voltam kiállani, csak kérni ne kelljen. — Úgy, úgy, apád leánya vagy Gizikém.“

4—5 éves korában, midőn már ildomos kis leány lett Gizella, az anya magával vitte látogatásai alkalmaival. Azonban egyszer észrevette, hogy a gyermek szekrényének tartalma a hazatérés után ugyancsak meggazdagszik, s a tárgyak közt sok van a mi nem gyermekjáték. Természetesen azonnal visszaküldte, nevetve beszélte el férjének, hogy ez a kis csacsi azt hiszi, hogy a mi zsebébe tehető az mind az övé. Hanem azt mégis restelték mind a ketten, hogy az elhozott tárgyak között egy ezüst czukorfogó is volt. — Az atya térdére vette a beszélgetést végig hallgató kis csacsit, s feddő hangon kérdezte: „Miért hoztad el annak a névnek holmiját, a hol ma délután voltatok?“

„Hogy a szekrényembe tegyem, mert széjjel hevert.“

„Na édes feleség itt csak neked tudok tanácsolni, t. i. ha ily rendes gazdasszonyná nevelted a leányo-

dat, hát ne vidd sehová, a míg meg nem tudja gondolni, hogy nem mindenütt ő van hivatva rendet csinálni.“ Ezen aztán jót nevettek.

III.

Oly örömet szerző tárgy az az első palatábla szülőknek, gyermeknek egyaránt. Az a sima, fekete lap, fehér újszagu fakeretével, a rajta logó ezüstös palaveszsző és szivacs darabka mind oly kedvesek. Gizella sem hagyta volna világért, hogy az őt iskolába kísértő cseléd vigye. „Mint egy kis diák, úgy lépeget vele.“ Mondták szülői, kik az ablakból, a meddig láthatták, kísérték tekintetükkel. Az öröm azonban kevés embernél tartott oly rövid ideig, mint náluk. A tanítónő már egy pár hét múlva fölkérte a szülőket, hogy valamely ürügy alatt vegyék ki kis leányukat az iskolából, mert talán fejletlenségénél fogva, — nő, nem akart sérteni, — vagy rossz szokásból, — ez sem — akkor a jó Isten tudja miért, de a mi tárgyat kezügyben talál elsajátít. Megintés, megszegyenítés, sőt büntetés sem használ. S ha saját akaratukból kivenni nem akarnák; ő kénytelen volna kitiltani, mert a mi legrosszabb társnőinek függőit is igen ügyesen ki tudja szedni.

A szülők hideg udvariassággal köszönték meg a tanítónő szivességét, s Gizella házi nevelőnőt kapott, a ki szintén csak hamar fölfedezte a hibát, s közölte a szülőkkel! Annyi idő után fájdalom, tudták már ők is, a mit oly soká nem hittek. Talán ők is megkísérlettek volna minden eszközt e rút hiba leszoktatására, ha nem ismerik a kleptomániát, s ha vissza nem emlékeznek, hogy e gyermek már nyolcz hónapos korában úgyszólván elcsente a czukortartót. Aztán föltűnt emlékkükben számtalan eset kis gyermekkorából, melyet most már a betegség fokozatának ismertek föl, de akkor ugyan ki gondolt volna rá, de ha gondoltak volna is vele, nem tény-e, hogy a kleptománia is egyike a gyógyíthatlan betegségeknek. Nincs tehát más részökre, mint a fájdalmas megnyugvás a sors kikerülhetlen csapásain.

A nagy beteg kedvéért aztán egész életrendszerüket megváltoztatták. Ismerőseiktől lassankint visszavonultak. A nevelőnőt, mint a ki a titkot elárulhatná, elbocsátották, az apa és anya szorgalmasan tanulta a gyermekeknek való ismereteket, hogy maguk oktassák leánykájukat. Kiadásaikat szűkebbre vonták, hogy annál nagyobb hozományt adhassanak vele majd, s ezt is a legnagyobb titokban gyűjtötték, mert bár el volt határozva, hogy Gizella csak azé lesz, a ki őt föltétlenül fogja szeretni; de azért a lehető nagy hozomány mégis fokozni fojza az elnézési hajlamot e nagy baj iránt.

Ez így tartott 8 hosszú éven át. Gizella már betöltötte a 14 évet, gyönyörű leányka lett, s a mily szép, oly kedves, eszes. Ezt is azonban csak a szülők tudják, mert sétáik alkalmával Gizella mindig közbül megy, s ez nem egy gúnyos megjegyzésre ad alkalmat: „csoda, hogy nem üveges szekrényben hordozzák, vagy hogy rá nem írják, miszerint tilos a rá tekintés“ stb. Ez évben történt, hogy az apa egyik barátja, ki nejjével hosszabb időre külföldi utazáson volt, visszatérve lakóhelyükre, átkeltükben meglátogatgatták a családot. Csak hozzájuk volt bizalmuk a szülőknek, hiszen a jó barát doktor volt, neje pedig maga a gyöngédség.

A doktor végig hallgatta az elbeszélést, az apa fölolvastott jegyzeteit, melyek a gyermek korából vissza idézett emlékek voltak. Végül kérdezte, ha soha sem alkalmaztak-e valamely büntetést?

Kezdetben nem, később próbálták oktatással, szí-

dással, de nem használt, a testi büntetések alkalmazásától irtóztak.

A doktor ez utóbbit helyeselte, mert tud esetet rá, hogy az apa ily hibáért úgy elverte gyermekét, hogy az megfeküdte, természetes ez által a szemérem-érzet csorbult, fölébredt benne a bosszú, s így az egy hiba kiölése helyett a rösszul alkalmazott büntetés többet támasztott. Örült, hogy itt e tekintetben nem nincs, s habár a dorgálás és ütleget között még sok a fokozat ez az egy mulasztás a többi között nem hiba. Aztán kijelentette, hogy a gyermeket hajlandó gyógykezelés alá venni, de csak oly föltétel alatt, ha őt magával viheti, s hogy szülőit csak akkor látja viszont, mikor ő arra beleegyezését adja, mert e bajnál főszükség a környezetből kiragadni az illetőt „s mert — tévé hozzá végül — ti igen jó, önfeláldozó szülők vagytok, de nem eszélyesek.“

„Az orvosság már is keserű, — jegyezte meg az anya — de mit nem tudnék elszenvedni gyermekem jövőjéért, ha ön gyógyulásához reményt nyújt.“

Gizella vonzalmát a doktor és neje hamar megnyerte. Aztán Kassa — a doktor lakóhelye — s Tátrafűd leírása, hol a nyarat töltendők voltak, úgy elragadta, hogy vágyat nyilvánított velök menni, s ez csakhamar határozattá is lett. A búcsuzás előtt egy pilanatra hárman maradtak, s a szülők könyvelt szemmel kérték Gizellát, hogy az istenért szégyent ne hozzon rájuk az által, hogy valamely idegen holmit el-sajátítson, mit ő meghatottan meg is ígért.

A doktor első levele már arról szólt, hogy úgy találja miszerint Gizellára már egyszerűen az utazás is igen jó hatása volt. Ezer érdeket mutatott minden iránt, s náluk igen jól találja magát, mint otthon, itt is sokat olvas, tanul, és kivéve azt a megjegyzést, miszerint nem találja helyesnek, hogy a néni kirakva tarja ékszerait az öltöző asztalon, hajlamaira még mi sem emlékeztet. Igaz, hogy megérkezésük óta csak pár nap telt el, s hogy látogatást még sehol sem tettek.

IV.

„Ma a társas estélyen R. Margit karpereczét járték közben úgy, hogy ő észre nem vette lekapcsoltad és zsebedbe csúszattad, az égre, hogy tehetted, s mi-ért tetted ezt?“ Kérdezte a doktor Gizellától, midőn neje a szobát elhagyta. A leányka halálápadt lett, s a földre szegezte tekintetét. A vallató szíve elszorult, s csak halkan ismételte „miért tetted ezt? Ha megtudja az a társaság, már pedig meg kell tudnia, hogy egy ily eszes gyermek, mint te vagy, nem gondolja meg, hogy a másét elvinnie, annak tudta, s beleegyezése nélkül nem szabad, mert annak neve — nem mondom ki, előbb tudni akarom, miért vetted el?“

A gyermek arcát most pir borította el, szemeit lassan fölemelte, melyekből két könny gördült alá, s alig hallhatóan mondta: „hogy az enyém legyen, mert nagyon megszerettem.“

A doktort ez őszinteség fölötte meglepte, ő hazugságra volt elkészülve, mert jól tudta, miszerint a tapasztalat adta az alapot azon közmondáshoz, hogy a ki lop, az hazudik is. Tehát ez más, ez kivétel, s különös aggodalom fogta el, mintegy megijedt a fölött, hogy e hibát egy magában nehezebb lesz gyógyitnia, mint a másik társaságában.

Merengéséből a kis leány ébresztette föl, a ki lassan mellé húzódott fejét bácsija karjára hajtotta, igazi töredelemmel kérte bocsánatát, s átnyújtotta a kérdéses karéket.

A doktornak az volt szándéka, hogy vele adassa vissza, s hogy a tulajdonosnak valja be tettét a bűnös, de a gyermek modorában annyi volt a szeretetteljes megbánás, s fölszólítására oly erősen ígerte a megjobbulást, miszerint elállt határozatától, s visszaadására maga vállalkozott. Azonban büntetés nélkül még sem hagyta, s ez az volt, hogy a három nap mulva rendezendő társas estélyre, hová hivatalosak voltak, s hova Gizella oly örömmel készült annyi ideig nélkülözve a nagyobb kört, nem vitte el, sőt a náluk tervezett estély is elmaradt, s midőn Gizella leverten nézett maga elé, határozott hangon szólt: „Hibád nagy, tehát erősen kell bűnhődnöd.“

Két egyhangu hét után újra megkezdődtek a családi összejövetelek, melyek néha a gyermekek részére tánczezel végződtek. Gizella levelei, melyeket szülőihez írt, tele voltak örömmel, de melyeket mindig így végzett: „Oh, ha ti is itt lehetnétek!“ Azonban, hogy haza szeretne menni, arról egy szót sem tett, hisz az ígért tátrafűdét még hátra volt, s oda kassai ismerőseik nagy része készült.

Ezt nem is hiában várta; az alföldön felnőtt kis leány alig birt szólani bámulatában. A gyönyörű hegy-csoportok itt-ott havasaikkal, az illatos fenyő erdő, az üde zöld gyep, a dús vizü szökőkút, a csinos álltányos házak, fölülmulták minden képzeletét.

A második napra már kirándulás volt tervben a „szép kilátáshoz“ s a leányka itt is alig győzte kifejezni bámulatát. A doktor figyelmét azonban nem kerülte ki, hogy egy kis gyöngyházzal diszitett látesövet többször érdeklél körül nézegetett, s egészen elszomorodott, látva, hogy az nem sokára be is vándorolt a Gizella oldaltáskájába.

Lakásukra érve, azonnal kérdőre vonta, s a kis leány újra nem tagadta, hogy nála van.

„Tehát a multi büntetés haszontalan volt neked! Nos tud meg tehát, hogy én tolvajt magam körében nem tűrök. -- Ha te nem tudod megérteni, ha téged az vissza nem tart, hogy mindennél borzasztóbb, ha valaki után azt sugdossák: ettől félni kell, mert ez tolvaj; ha az vissza nem tart, hogy szeretetemet, mely oly atyai volt irántad elveszited: akkor menj tőlem — Először megbocsátottam e hibádat, mert megígérted, hogy utolsó lesz, de te úgy látszik azt sem tudod, hogy az ígéretet meg is szokás tartani. Mond tehát, van-e csak egyetlen szavad mentségedül?“

A leányka szólani akart, de a zokogás elfojtotta hangját, végre némilog erőtt vett magán. „Én tudom, hogy az ígéretet meg kell tartani, s hiszem is mindig, hogy meg is fogom tartani, de ha egy tárgyat megszeretek, elfelejtem ígéretemet, s hiában akarok másra gondolni, nem tudok, s mintha ezren sugnák, hogy vegyem el, hogy legyen az enyém.“

A doktor megdöbben, tehát igaza van az atyának, ez egy gyógyíthatáson kívül álló baj. Mindegy, a legutolsó, a legerősebbet alkalmazni fogja. Így beszélt tovább: „Igen, de az emberben minden vágyra van ily belső ösztön, s te elég nagy és okos vagy, hogy tudd, miszerint nemcsak vágyak vannak az emberben, hanem akarat is, mivel azt legyőzze. Hát mit gondolsz, mi lenne az emberekből, ha mindenki vágyainak tűzön vizen keresztül eleget tenne? Nem tekintve a másnak okozott kárt, a szégyent, melyet magára von. Mentséged oly rossz, hogy meghallgatásra sem méltó, most menj szobádba, holnap végzünk együtt.“

V.

Az éj mindhármukat megviselte, különösen az orvos nejét aggasztotta ez a gyermek, ki annyi fájdalommal kérte, hogy szeresse őt továbbra is, mert úgy érzi, hogy meg kell halnia, ha mindenki elhagyja, s érzi, ha mindenkit úgy szeretne, mint az ő nénijét, akkor nem venné el a másét, mert, ha hozzá akart valamely szép tárgyhöz nyúlni, mintha föltűnt volna előtte mosolygó, s mégis tiltó arca. Arra a megjegyzésre pedig, hogy szülőit is szereti, mégis elveszi holmijokat, csodálkozva mondta, hogy hiszen a mi a szülőié az az övé is.

Ez új reményt adott a doktornak. Tehát nem nevelték bele az enyim-tiéd fogalmát, tehát mégis van a mi visszatartása. Ha itt elég a szeretet, idegennel szemben is föl kell támasztani egy érzést lelkében védő pajzsul. A reggelinél sürgette nejét, s Gizellát, hogy a társaság együtt van kirándulandó az őt tóhoz, tehát siessenek. Mikor készen voltak az induláshoz Gizellához fordult, s a nélkül, hogy rá nézne nyomatékos, de inkább szomorú, mint haragos hangon szólt: „A látcsövet magaddal hozod, s Dezsőnek, mert az övé, átadod, tőle nyilvánosan bocsánatot kérve, hogy elsajátítottad.”

Gizella kétségbeesetten kiáltott föl: „az Istenért bácsi csak ezt ne kívánja!” A doktor most már némi haraggal, s hangosan mondta: „Akarom, — parancsolom!” — s elhagyta a szobát nejének intve, hogy siessenek.

Az erdőben a „Castor és Polux“ kút volt találkozási helyül megjelölve. Gizellának úgy tetszett, hogy a reggeli zene, bár tánc-darabot játszanak, mégis oly szomorú, hogy — bár az ég derült, a fenyő erdő ma sötétebb, s oly bánatos, és mintha a jövő-menők arca csodálkozást árulna el. Egyszer keserűen vádolta lelkében a doktort, majd szeretett volna hozzá rohanni, az ő bocsánatát esdeni, de az a hideg, neheztelő arc viszatiltotta. Egyik pillanatban a fásultság vett erőt lelkületén, a másikon a szégyen-érzet kergette a vért arczába.

Végre a kijelölt helyre érték, a társaság együtt ült a padokon körben, s egyszerre álltak föl s jöttek üdvözlésre, midőn a doktor egy mozdulattal csendet kért, s a Dezsőnek nevezett gyermek ifjut intette közelebb.

Gizella szívét hevesen dobogni érezte, feje zúgott, s úgy hallotta, mintha valaki halkon, de tisztán azt sugná: „ettől félni kell, mert ez tolvaj.” A Dezső szeméből a legnagyobb megvetést olvasta, pedig az csak bámulva nézett rá. Már egy pár pillanatig tartott a tekintetek kereszttüzében e kínos csend, míg végre erőt vett magán a leányka, reszkető kézzel nyújtotta át a látcsövet, szólni akart, de elhalványult ajkai csak remegtek, s egy mély sohajjal ájultan hanyatlott a doktor karjai közé.

Ez, bár nagyon megijedt, hogy igen erős volt a szer kis betege számára, megtartotta külsőleg nyugalomát, s az összeszaladt, semmit nem értő, s ezer kérdést föltevő társaságot távozásra kérte.

Midőn Gizella eszmélni kezdett, révedező tekintete a doktor és neje szeretetet sugárzó nézésével találkozott, könnyei megeredtek: „azt hittem meghalok,” szólt.

„Nem gyermekem, de igen nagy betegségben szenvedtél, melyből, hála Isten, most kigyógyultál.” Felelt a doktor, szelíden simogatva meg a halvány arcot.

Ezután lakásukra tértek, az orvos az ismerősöket kis betege látogatására kérte, a jelenetet egyszerűen úgy magyarázza meg, hogy Gizella idegbeteg, s az, hogy bocsánatot akart kérni az elhozott látcsőért, elég volt a felindulásra, ezért lett rosszul, de csaknem biztosra mondhatja, hogy a fürdői lég teljes javulást fog a leánykának hozni. A tárgy elhozását illetőleg senki sem kért magyarázatot, mert természetesen mindenki véletlennek, s így mellékes körülménynek tekintette.

Gizella minden látogatón a legnagyobb részvételt tapasztalta, s oly jól esett lelkének az a biztatás, hogy ő meg fog gyógyulni, mert hisz bácsija is ezt mondta. Olykor egész vágy kapta meg kincsek, s a legszebb tárgyak között járni egy magában, biztosítva, hogy senki sem látja, senki sem fogja megtudni, s ekkor megmutatni, hogy semmit sem vesz el. S e vágyát szokott öszintéséggel el is mondta bácsijának, kit most még jobban szeretett.

Hat hetet töltöttek a fürdőn, s még négy hetet Kassán, s Gizellánál a kleptomániai tünetek nem fordultak elé, bár alkalom lett volna elég rá. Késő őszel vitte őt vissza a doktor szülőihez, kiknek a változás azonnal föltűnt abban, hogy leányuk azon tárgyakról, melyekről nem tudta, hogy az övéié, megkérdezte, s anyja, atyja holmiját a magáé közt nem tűrte, habár voltak közöttük olyanok is, melyek iránt nagy előszeretettel viseltetett.

A szülők nem győztek eleget köszönni gyermekök megmentését a doktornak, a ki megjegyezte, hogy ez csak idült baj volt, s nem gyógyíthatlan, s melyet ők nemcsak nem kezdtek korán orvosolni, de avatatlan eljárással még nevelték a bajt, szerencsére azonban a fájó ugyan, de sikeres metszés, jókor alkalmaztatott. „Ha ti, mondá ezelőtt 14 évvel, ama czukortartót utánna nyulására, tehát kérésére oda adjátok, vagy következetesen elteszitek előle, észrevétetitek, hogy hasztalan sir utánna, s törekésztek más tárggyal szorakoztatni, de semmi esetre sem tanítjátok úgyszólván elcsenni azt; ha később felébresztetitek az enyim-tiéd fogalmát, s a más holmijának saját szekrényébe való dugását nem rendességnek tekintik, s ha végre e hibát nem takarogni, hanem kiirtani törekésztek: az én műtétem elmaradhatott volna. Szerencse azonban, hogy legalább ezzel nem késtünk. De van még egy jó ebben a már elmúlt szomorúságban, s ez az, hogy ti többet foglalkoztok a nevelés elveivel. Egész élvezet nézni titeket, hogy tanultok gyermekeitek részére, s vezetitek őket mind öntudatosabban az élet útjain.

Swarczel Ádél.

A dohány.

(Vége.)

Sokan állítják, hogy a dohányzásnak idegingerlő hatása van. Sokan azt hiszik, hogy a dohányzással könnyebb a fáradságot tűrni, hogy könnyíti a gondolkodást, lecsillapítja a felindulást, de ezen állításokat bebizonyítani nagyon bajos volna, csakis a megszokás bizonyít mellette. A nem pipázók az ilyen állításokat kétellyel fogadják s legfennebb mosolyognak felettük, azok, a kik egykor pipáztak és azután ezzel felhagytak, nem ismerhetik ezen állításokat valóknak, mert megvannak arról győződve, hogy csak a megszokás az a mi a dohányzásnak becsét tulajdonít.

Azt is állítják, hogy a dohányozásnak jótékony befolyása van az emésztésre, és gyorsítja az anyagcsere-t, ezen felfogást megint általánosságban semmi sem képes bizonyítani. Ha el is lehet azt hinni — a mit sokan állítanak — hogy reggel a kávé mellett egy pipa dohány vagy egy szivar jól esik, és az emésztésre jó hatással van, mely felfogás merőben téves; ha megengedjük, hogy mérsékelt dohányzás, pl. naponta három pipa dohány elszívása nem ártalmas, de hogy ennél több az egészségre nem kedvező, könnyen bebizonyítható. Azt sem lehet bebizonyítani, hogy a dohányzás védelem lehet a ragályos betegségek ellen, s hibáznak azok, kik ezen bal fogalomból a szegény betegeket vagy egészségesekeket dohányfüsttel kinozzák.

Dr. Desideriusnak „Pro. Sanitate“ című iratát nemes czél lengi át, de rendkívül tévedett azon hitében, hogy a dohányzás védelem a ragályos betegségek ellen, vagy hogy idegcsendesítő hatással bírna. Némely körülmények között a dohányozás az alhasi pangásokat javítja, és a székelést szabályozza, ezt sok pipás tapasztalata után el lehet hinni. Sok pipás többet és huzamosabban pipázik, mint hogy az élvezetére szolgálhatna, tehát ezeknél a dohányzás a szokáson kívül technicus munkásság is.

Vegyük egyenként a szerveket, melyeknél a dohányzásnak hatása nyilvánul. Az ajkak finom érzékeny szervek, melyek a dohányzásnál igénybe vétetnek az által is, hogy a füst érintésén kívül a pipázó eszköz vagy szivarra rá tapadnak azt szorosan a szájban tartják, s nem csak huzamos működést végeznek, hanem még ezen kívül ingerlődnék, felhorzsolatnak stb. Hogy ajak rákot okozhatna a pipa, ez nem bizonyos, az új képletek genezisse ezen téves állítást a pipázók javára döntötte el. Ambár kitűnő szaktudósok ezen állítást még ma is vitatják, mint Köenig ki e felől így ír: 20 éven közül kinnél az ajakrák előfordul, mindig csak egy van a nőnemből, a többi 19 mindig férfi. Leroy d' Etioles az arányt így állítja fel 1:26. Érdekes Warren közleménye, ki 73 ajakrákos egyén között csak 4 nőt talált, és négy nő közül 3 dohányzó volt. Az igaz, hogy az ajakrák legtöbbszörre dohányzó egyéneknél fordul elő, és éppen az ajak azon részén, — a szájjug és az ajak közepén — hol a pipaszár vagy szivart az ajaknak érinteni kell. Ezer tény indítja az embereket arra, hogy azt higgyék, hogy a dohányzás és ajakrák között összefüggés van. Azt nem lehet tagadni, hogy a szenvedélyes pipások ajkán a dohányzás repedéseket, horzsolást, vagy éppen fekélyeket is hoz létre, melyek azonban elmúlnak, az is áll, hogy ezeknek a porke alatt néha a rák kezd sarjadosni. A dohánylé az ajkakra folytonos ingert gyakorol, de a rákra még ezen kívül öröklött hajlam is kell.

A dohány füst hatását a fogakra különböző képpen itélik meg. Egy igen híres és keresett párizsi fogorvos Torack erre vonatkozólag így nyilatkozik: eltekintve mindentől, a dohányzás egyedül jövőre képes lesz a fogorvosok existenciáját biztosítani. A cigaretta méltán lehetne a fogorvosok symboluma. A korán elhunyt népszerű orvosi író — Schilling — azt állította, hogy a hideg levegőn szabadba dohányozni a legegésztelenebb dolog, mivel meleg füst és a belehelt hideg levegő intenzív hőmérsék változást okoz, mely olyan károsan hat a fogakra, mint a hideg és meleg étkeknek váltogatott élvezete, például a szokásos víz ital a forró kávé után, a fagyalt mint az ebédelés vagy éppen a vacsora berekesztője.

A szenvedélyes pipásoknál azt vehetni észre, hogy a fogak feketén tarkázottak, egyelőre ezen ocsmány aquisitiót úgy lehetne elgondolni, mint a füstös kémények és falak befüstösödését, de azt éppen azok tudják legjobban, kik szájokban ilyen fogakat bírnak, hogy ez nem csak füstös fog, mert fogporok, fogszappanok a kefe segítségével ezt le nem horzsolhatják. Bennet fejtette meg keletkezésök módját; a pipázás alatt kivált a nyál nagy része savóssá válik, ezen körülmény a fogkő lerakódást sietteti füst és korommal elegyedve lerakódása szürkés fekete, néha zöldes rakódmánnyal vonja be a fogakat, mely oly szorosan tapad a zománcz redők közé, hogy csak a fogorvos horzsoló vasa képes azt leválasztani.

Nagy örömünkre — pipásoknak — a fogokat illetőleg a dohányzás védelmére is olváshatunk ajánlatot: Hepburn a londoni Odontological Societyben egy nyilatkozatot közöl, melyben azt állítja, hogy a nicotin nem csak hogy nem káros a fogakra, hanem hasznos, mivel az a száj alkalicus váladékait semlegesíti, és így fertőtlenítő hatása van, mi tekintve a fog közötti üregeket és az odvas fogakat a rothadás ellen jó óvszer volna. Hepburn ki azt állítja, hogy a dohányozók fekete fogai csakugyan korommal vannak bevonva, mely leginkább olyan helyekre rakódik le, hol a fog odvassága kezdődik, s így fertőtlenítő hatását védelemnek hiszi a kezdődő fogszu — Caries dentium — ellen. — Nekem van tapasztalatom arról, hogy az egészséges fogak miként türik és állanak ellent a dohányzásnak, arra is sok példát tudnék felhozni, hogy a fogaknak a dohányzás hol és mennyiben árthat. Hepburn állításai nem tapasztalati tényeken alapulnak, hanem kigondolt elméleten, mely nem fogja magát soha sem realizálni. Ezen állítással azonban nem azt akarom bizonyítani, hogy a dohányzás minden körülmények között a fogakra károsan kell hogy hasson.

Tudva van, hogy a köznép között a szenvedélyes dohányosok egyszersmint a szeszes italokat is kedvelik, s minden pipa vagy szivar után örömet isznak egy poharacskával. Ezt az ösztönszerű nedvesség után való vágyat úgy tekintjük, hogy erre nem csak a dohánynak erős ize, mely a bő nyálkiválást eszközlí, hanem az is, hogy a dohányzásnál a nyál egy részét kiköpik, más részét a szíogatás által lenyelik, és ez azután a száját kiszáritja, miért kénytelenek a szárazságot nedvvel mérsékelni.

Arra a pipások nem sokat adnak, hogy a dohányzás az italok ízét befolyásolja, különösen az iszákosok ezt nem veszik tekintetbe. Hogy a köznép pálinkáját, sörét, vagy vinko-borát füsttel elegyítve issza, ezt fel lehet fogni; de nemes és kitűnő borokat már mégis jobb volna szivar nélkül izlelni. Abban a nem dohányzóknak szemben a dohányosokkal elvitázhatatlan igazuk van, hogy ők finomabb ízérzéssel bírnak emezeknél.

Ne állítsuk, hogy a dohánynak káros befolyása van a szájnákhártyára, a gége-fő, garat és mandulákra, hanem azt nem tagadhatni, hogy a mértéktelen dohányozóknak a szájából egy olyan fatalis szag áramlik ki, mely néha még a dohányosokra is elviselhetetlen. A szép nemnek és a betegeknek sokszor van alkalmuk e miatt szenvedni és ellene méltán panaszkodni. Erre legyenek első sorban az orvosok figyelemmel, mert azt roluk fel sem teszem, hogy azt higgyék még most is, hogy a dohány füst óvszer a ragályos betegségek ellen, tehát semmi szükség az égő pipával vagy szivarral a beteg szobába lépni, mert ez illetlen dolog is.

Az idegrendszer és az emésztési szervek azok, melyeket a dohányzás leginkább fenyeget. A látszervre a dohányozás befolyását legelőször Mackenzie figyelte meg és a vakságnak egy eféle nemét leírta — Amaurosis of the smokers — utánna több auctor figyelmes lett arra a veszélyre, mely a dohányozóknál éppen nem ritka. Bennet azt állítja, hogy a dohánynak, ha éppen nem is olyan, de Belladonához hasonló hatása van a szemre: kitágítja a láttát és gyengíti a fény iránti hatását. Ez az oka, hogy a dohányzóknak láttája a rendesnél mindég tágabb, és így ezen az úton mindég több fény juthat a recze hártýára, mely e módon az izgatás tüneteit létre is hozza. De még más tekintetben is káros hatása van a dohánynak a szemre, különösen olyan embereknél, kiknek az a szokások, hogy dohányozva olvasnak vagy irnak, mert ekkor a füst folytonos ingerül hat a köthártýára, izgatja és bénítja a vérkeringést és látást is. Persze hogy ennek az ellenkezője volna az igaz, ha az ember csak abból indulna ki, hogy az olyan gyermekeknél, kiknél még tiltva van a dohányzás, de mégis gyönyörködnek a tiltott füstben, a tanítót szivarozva vagy pipázva is képesek több méternyi távolságról észre venni. Friquet azt állítja a dohányzók és burnotozókról, hogy rosszul, vagy legalább rosszabbul hallanak, mint a nem dohányzók, a dohánynak a Nervus acustikusra vagy szomszédos agyi részekre bénítólag kell hogy hasson. Azonban ezen állítás túlzott, legalább én ámbár igen sok szenvedélyes dohányzót ismertem, és ezeknek a halló tehetség többször próbára tettem, de ezen állítást nem merném bizonyítani. Hogy a sok pipázás szédülést és a fejfájásnak egy különös nemét okozza, ezt magamon és másokon tett tapasztalataim után merem állítani. Van eset reá, hogy egyének, kik a dohányzást kora ifjúságukban megszokták, és ennek azon apró kellemetlenségein túl mentek, melyet minden kezdőnek ki kellett állania, azután a megszokás hatalmától nem szabadulhatva, meg hosszú időn át sok kellemetlenséget kell minden pipázónak eltűrni, míg néha, és pedig nem is ritkán egyszerre egy olyan fejfájás lesz szokásossá, éppen mint a dohányozási kellemetlenségé, melyet az orvos hiába gyógyít chinával, morphiummal, sublimattal, arsenicum, vérszívó stb.-vel, ezen fájdalom a koponya alpnak csucsnyulványától a nyakig kisugárzó szagatásban nyilvánul, ez „az idült dohánymérgezés“ tünete, ez ellen nincsen más gyógyszer, mint a dohányzással felhagyni, melyhez csakis a szilárd akaraterő és a veszedelem kellemetlen érzetének méltánylása vezetethet. A gyakorló orvos olyan dohánymérgezési tünetekkel találkozik, melyek az első pillanatra úgy tűnnek fel, mint egy heveny jelensége a guttaütésnek. Ilyenek a szenvedélyes dohányosok, ezekhez lehet számítani a vidéki papokat, vendéglősöket, korán nyugalmazott hivatalnokok s raktárnokokat, ezek annyira gyönyörködnek a bodor füstkarikákban, hogy alig szivnak ki egy pipával, már a másik tömve készletben áll mellettök, és ez jól is megy egész az 50-edik életévig, ekkor szédülési rohamok lépnek fel, melyek eleséssel, vagy éppen eszméletlenséggel párosulhatnak, ezekhez tartozik az étvágytalanság és szellemi lehangothság.

Kezdetben minden egyébnak hajlandók tartani a bajt, csak nem a valódi oknak, a mértékletlen dohányozásnak, s ha ez a fő baj nem ismerik elég korán meg, az ilyen pipások életöket egy tüdőgyuladással bévégzik. Ha pedig a dohány hatásától magokat óvni fogják, nemcsak hogy ök nem pipáznak többé, hanem

a szobába sem szenvednek többé semmi dohányfüstöt, és úgy spontán a javulás is be fog következni.

A mint az orvosok az idegkörtant bővebben kezdték tanulmányozni, mindinkább meggyőződtek arról, hogy a dohánynak a gerinczvelőre is káros hatása van, ebből lehet a dohányozóknál tapasztalható erős nervozitást és változó kedélyi állapotokat megmagyarázni. Azon állítások igazságát, melyeket Gaislain, Hagon Jolly vitatnak, hogy a mértékletlen dohányozás az elmebetegeket szapritaná, e felől tapasztalattal nem bírok, nem is ereszkedem a taglalásába. Azon tapasztalatomban, hogy a szenvedélyes dohányzók felejdéke nyek, megerősít az, mit Kirn tanár Freiburgból keltezte a „Klinische Wochenschrift“-ben felemlít, hogy a dohányzással való visszaélés nemcsak tompítja az elméletleiteiben, hanem egy sajátságos aggodó érzést is szül. Legfeltűnőbb jelenség a szív beidegzése, mert a dohányzóknál sem a szívverések, sem az üterek hullámzó mozgása nem rendes. De Caisne eseteket is számlál fel, t. i. 88 szokásos és szenvedélyes dohányzót észlelve, 21-nél félbehagyó szívveréseket vett észre. a nélkül, hogy a szívet illetőleg más kóros állapot kimutatható lett volna, ezek közül kilencznel még emésztési zavarok is állottak elő. Ezen betegeivel félbe szakította a dohányzást, és közülök 7 tökéletesen meggyógyult, kilencznel javulás állott elő, 5-ön pedig felhagytak a gyógykezeléssel.

Valin 1883 február 23-án — a Societe de Medecine de Paris — egy tudományos felolvasást tartott a dohányzás káros hatásáról, melyben azt igyekezett bebizonyítani, hogy a dohányzás sokkal több szívbajt okoz, a mint azt eddig az orvosok észrevették. Ebből az előadásból réánk nézve az a legfontosabb, hogy ilyen esetek vannak felemlítve, mint pl. a mértékletlen dohányzásból szívbetegeget kapott egyének később annyira érzékenyek lettek a dohány s főképpen a nicotin hatása iránt, hogy egyéb nem volt szükséges, mint olyan szobába lépniök, hol dohányfüst volt, és azonnal beteges rohamokat kaptak, és az alkalmatlan szívbaj azonnal reájok jött. Míg ellenben a dohányzástól és olyan társaságoktól visszatartva magokat, a hol dohányoztak, egész nyugodtan és szenvedés nélkül érezték magukat. A dohányt illetőleg a gyakorló orvos legtöbbször azt kell hogy tapasztalja, hogy a szenvedélyes dohányzók emésztési zavarokról panaszkodnak, az ilyeneknél a nyelv rakódmányokkal van teli, étvágytalanság, gyomor puffadás, és hol székszorulás, hol pedig váltakozva hasmenések van. És a mi a legkomikusabb, az ilyen emberek mindig azzal beszélék ki magokat, hogy ök kénytelenek dohányozni, mert ha felhagynának vele, azonnal emésztési zavarokat kapnának. Pedig éppen a mértékletlen dohányzás okozza azon zavartalanságot, mely az alhasi pangást hozza létre, s melynek mint egy jellegző bélyege az a sárgás arcszín, melyből mindig az emésztési szervek betegségére pontosan lehet következtetni. Természetes, hogy ezen vázolt zavarok nem kell hogy a leirt sorrendben következzenek, vagy hogy éppen minden alkaton egyszerre erőt vehessenek. Mert minden attól függ, hogy mily erős az alkat, mennyit bírhat meg az idegrendszer, mert a mivel a kifejlett test megbirkozhatik, még az a fejlődő szervezetnek, ha éppen nem is lehetetlen az elhordozásra, hanem több bajjal történhetik. Azt már sok helyt és különféle módon vitták, hogy a gyermekek testalkatának kifejlődésére káros-e? vagy nem a dohányzás. Nem lesz érdektelen

az. ha felemlítjük azt, mit Dr. Decaisne az angol „Soc. of Public Medicine“-ben a fiu gyermekeket illetőleg fel-
említ: Észleletjeit 38 fiu gyermekben tapasztalta, kik
9—14 évesek voltak; de mindenik közülök többé-ke-
vesébbé mértékletlen dohányzó volt, úgy annyira, hogy
éppen e miatt jutottak orvosi kezelés alá. Ezek közül
27-nél komoly zavarok fordultak elő: zavart vérkerin-
gés és emésztés, nagy szívdobogás, elmetompulás és az
alcohol tartalmu szeszes italok után a lehető legesengőbb
vágy. A vérvizsgálat kitüntette, hogy 8-nál ezek közül
a veres vértekecskek kevesbültek, 12-nél sokszor orvér-
folyás állott be, 10-nél zavart alvás és nappal nyomott
kedély, 4-nél gyuladósos sebek támadtak, egy tüdővérszt
kapott. Minél ifjabbak voltak a gyermekek, annál in-
kább ártott a dohányzás nekik, a jól tápláltak leg-
nagyobb ellenállási képességet tanusítottak. A 38 fiu
gyermek közül 8 ifjabb volt a 12 évnél, 11 közülök
6 hónapos dohányos volt, 8 pedig egy éves, 16 több
mint két éves dohányzó. A gyógykezelés tekintve a
decrepitus testalkatokat, chinin és vas adagolásából ál-
lott, de a javulás gyengén haladott, s csakis azon gyer-
mekeknél volt az eredmény kielégítő, kik a dohányo-
zással mindjárt a kezelés kezdetén felhagytak, 17-nél
a kezelés 6 hónapi ideig, a többinél pedig tovább tar-
tott egy egész évnél.

Hogy a dohányozás az emberek egészségére éppen
nem kőzömbös, annak a csalihatatlan jele az, hogy igen
tudományos orvos-tanárok ezen dolgot tanulmányuk
tárgyává tették, és értekezéseket bocsátottak e felől
nyilvánosságra. Érdekes, hogy miként nyilatkozik Glox
Gyula tanár a dohányzás hatásáról az emésztésre —
Dyspepsia — a dohányozás mindenek felett az erős szivarok
szívása az emésztésre csak is rossz hatással lehet, ehhez
még a következőket csatolja: túlságos hűsölődek,
melyek erősen vannak fűszerezve, jégbe hűtött sör
vagy bor, ebéd után forró fekete kávé erős szivarral,
mind olyan étrend, mely nem csak emésztő szerveket,
hanem az idegrendszert is tönkre teheti. Mind ezen
káros hatások után, ha rendelkezésünkre állának ada-
tok, nagyon szeretnők, hogy legalább a mértékletes
dohányozás előnyeit számíthatnók fel; de fájdalom ilyen
tudunkkal semmi és sehol sincsen. Sőt most már még
ethicai szempontból is támadást kell a dohányzás el-
len intéznünk. Minden olyan szokást, mely az ember-
ben olyan gyökeret verhet, hogy attól eltérni, vagy
arról lemondani magát képtelennek valja, úgy tekin-
hetünk, mint szenvedélyt; az erkölcsi parancsok azt
mondják, hogy a gondolkozó és ítélő tehetséggel bíró
ember őrizkedjék a szenvedélyektől, és éppen ezen ok-
ból a megszokott dohányzóra csak azt mondhatjuk,
hogy az egy rossz szenvedély. S csakugyan szenvedély
is, melyet maga valóságába akkor ítélhetünk meg,
ha figyelemmel kísérjük, hogy a szenvedélyes dohán-
nyozó egész valóján kitünteti azon egyéni kellemes
benyomást, melyet pipázás alatt érez, és mily kel-
lemetlen érzés vesz rajta akkor erőt, midőn pipá-
zása közben háborgatják, és azt félbe kell hogy sza-
kítsa. A szenvedélyes dohányzók azon része, kik vala-
mely alkati bajban szenvednek, sokszor felismerik azt,
hogy nekik a dohányzás ártalmas, de a mi legjobban
mutatja azt, hogy minden szenvedélylyé válhat az itten
is az eset, mert éppen mint az iszákos ember le nem
mond, úgy a dohányzó sem mehet arra, hogy a czi-
garetták vagy pipák számát kevesbitse, hát még hogy
lehetne azt kívánni, hogy arról egészen le is mondjon.
E téren csak az orvosok érhetnek el eredményt. Laicus
ember egymás tanácsát nem szokta követni. Az or-

vos a tényeket jobban és réámutathatóbban magya-
rázhatja meg, és ha éppen nem is sikerül az embere-
ket teljesen saját javok felől felvilágosítani, mégis a
szembeszökő eredményeket nem lehet eltagadni, és a
miveltségi fokától függ az illetőnek, hogy belássa ve-
szedelmét, és felhagyjon alkalmatlan vagy éppen meg-
rontó szokásával. A dohányzók még a környezetnek
is számos alkalmatlanságot okoznak. A családtagok, de
különösen a hivatalnokok társaiknak menyui kellemetlen-
séget okoznak azzal, hogy azokat arra kényszerítik,
hogy különböző dohánynemek összegéből összefűstölt le-
vegőt egész nap folyamában nem csak beszívják, hanem
beivódva ruhájok minden részébe folytonosan érzé-
nek. De ez a szokás nem hogy szűkebb körre szorítódnék,
hanem folytonosan terjed; alig virrad meg már a reg-
geli után cigaretta következik, ez foly az egész nap
folyamába; az előkelőbb uri nők szobája éppen úgy
nyitva kell hogy legyen a dohányfüst számára, mint
bármely polgár szerény lakása. A színházak és bálhá-
zak alig tudnak küzdeni, hogy megmenthessék a látó-
gatókat a dohányfüsttől. A casinók, kávéházak, vendég-
lők és néhol még a tanácstermek is valódi füstreser-
voirok. Százával látja az ember nagyobb városokban,
a restauratiók látogatóját összezsufolva a tömör ath-
moszférába mintegy epedve a jó levegő után. Élvezet
nézni, hogy miként újulnak fel akkor, midőn a szabad
levegőre kijuthatnak. De csak tiltaná meg a restau-
rateur azt, hogy nem szabad ben dohányozni, soha töb-
bé egy se menne oda.

Az 1881-iki évben a kormány felszólította a fran-
czia académiát arra, hogy adjon a felől véleményt,
hogy miféle káros hatása van a dohányozásnak az
egészségre? A jelentést Legneau tanár fogalmazta, ezen
jelentést azon körülmény szülte, hogy a Société contre
l'abus de tabac a kormányhoz azon kérelemmel fordult,
hogy engedjék meg nekik a következőt czimében hogy
használhassa: „etablissement d' utilite publique.“ A
jelentés azt tünteti ki, hogy a használatban levő do-
hánynemek csaknem mindenike 2.29—7.96% nicotint
tartalmaz, mely egyike a legerősebb mérgeknek, a
nicotin tartalomból az erjedés által nagyon kevés
menynység vész el a dohányból. A dohányozás-
nál a dohányfüstben is folytonosan nicotin vegyül szén-
oxyd gázzal együtt, mind a kettőnek belélegzése kár-
tékony az egészségre. A dohánynak hatása két úton
veszélyezteti az emberi egészséget, az egyik mivel a
nyál füstös lesz a dohányozás alkalmával, és lenyelve
zavarja az emésztési folyamatot, a másik hogy a do-
hány füst belélegzése izgatja a lélegző szerveket, asth-
mát és angina pectorist okoz. Továbbá az érzéki szer-
vekre nagyon káros a hatása. Ezen kívül különböző
beidegző területekre, ilyen az izmok beidegzése. A do-
hány élvezete után már lehet tapasztalni izom reszke-
tést, convulsivus rángató görcsöket, általános benu-
ltságot, mely legtöbbször a szellemi sphära zavaival jár,
p. o. felejdékenységgel. A dohányzók között van leg-
több indolens és szorakozott egyén. A szemorvosok
ismernek egy szembetegséget, melynek neve a dohán-
nyozók látompolata — Amaurosis. — Legneau tanár
úgy vélekedik, hogy az ilyen veszedelmes következmény
csak a mértékletlen dohányozásból származhatik, az
egészség nem veszélyeztethető soha a mértékletes do-
hánnyzással, s véleményében tagadja, hogy a dohányzás-
nak gyengítő vagy éppen az emberiség szaporodását bár-
mi módon akadályozó befolyása volna.

A francia akadémia véleményét röviden a kö-
vetkező adatokban foglaljuk össze:

1.) Egészségi szempontból az a legfontosabb, hogy a dohánynak mindenféle káros hatása a közönségnek tudomására hozassék, hogy így mértékletlen dohányzás következményeit mindenki tudhassa meg.

2.) Továbbá mindazon káros hatások, melyeket a tapasztalat bizonyít, a tudomány mai állapotjával összeegyeztethetőleg tudományosan bebizonyíthatók legyenek.

Az, hogy a dohányból a bódító nicotint elvonhaták volna, és így nicotin mentes szivarokat gyárthatnának, éppen olyan lehetetlenség, mint azon charlatanizmus megvetendő, melyet a gyógyszerivarkákkal üznek. Ha meg is történik, hogy a dohányt hamisítják, cseresznye-, répa- és szilva levelével, ez az egészségre nézve egészen indifferens. De annál veszélyesebb a dohányhoz elegyítése az Opiumnak, Hyoseiamus, Belladonna vagy Stramoniumnak.

A burnotozás nem okoz annyi kárt az egészségben, mint a dohányzás. Egészségi tekintetben ez még a dohány élvezet közül az egészséget legkevésbé bántja. Eulenberg és Vohl megvizsgálták és 500 gram burnótban csak 0.062% nicotint találtak, sőt némely gyárból kikerült burnót csakis 0.0392% nicotint tartalmazott. Nelsen vizsgálata nem ilyen kedvező eredményt mutat fel, mert szerinte a burnotokban 2% a nicotin tartalom; mely részint szabadon, részint savakhoz kötve fordul elő, míg az ammoniák mint só vagy ecetsavas ammoniák fordul a burnotban elő. Az életben bizonyosan csaknem mindenki szippantott burnotot, és emlékezik csipős és csiklandós ingerére, melyet az ór nyákhártyáján előidéz, s melynek annál érzékenyebb a hatása, minél kevésbé van az ember a burnotozáshoz szokva. Hatása mindenek felett nagyon izgató, melynek következése a folytonos tüszentés, és az erre következő bő ornyákhártya váladéká. Ez a revulsivus curák idejében meglehetősen nagy szerepet játszott; mert gyógyerőt hittek benne. Erre ma okos ember semmit sem adhat, hanem sokkal inkább meg lehet ezen az uton magyarázni, hogy miért terjedett a burnotozás rosz és piszkos szokása annyira el. Egyenesen senki sem tudja a burnotozásnak káros voltát bebizonyítani, de azt sem tagadhatja senki el, hogy rontja a szag és íz érzékét. Morin azt állítja, hogy egy bonczolás alkalmával bárkinél — a ki életében a hosszas burnotozásnak hódolt — a tüdőből és májból a nicotint ki lehetne választani, ezen állítás annyira egyedül áll, hogy bizonyító erővel éppen nem bírhat. A burnotozás éppen úgy és olyan módon lehet szenvedélyes szokás, mint a pipázás és szivarozás.

A legnagyobb veszély a burnotozókra az, ha a burnótot hamisítják, erre már volt példa, valamint a burnótnak olomlemezbe pakkolása, okozott nem csekély fokú olommérgezést. A bagózás volna még hátra, hogy e felől is mondassunk valamit, de ez meg hála istennek, Európába olyan ritka, hogy erről tapasztalatot nyerni is bajos. A dohánynak rághása és így a nyállal beitatva könnyebb minden dohányozásnál, az emésztési szervekre nyújthatja rosz hatását, mert a nyálnak ezen fontos keményítőt cukorra változtató anyagának elvonja egy részét a rendeltetéstől, izgat és a legkönnyebben eszközölheti a nicotin mérgezést. A bagó készítésnél azt állítják, hogy a pácban tartás és erjedés által a nicotin nagy része a bagó dohányból kivonatot, de feltehető, hogy maradt még abban annyi a mennyi bizonytalannal nem egészséges. Gibb, Jolly és mások bagózás után szájgyuladást, gyomorfájást stb. más betegségeket említenek fel, a száj fekélyek még a pipá-

zásnál is könnyen támadnak, erre a lehetőség a bagózásnál még nagyobb. Gondoljuk mindezekhez a sárga köpködést és meggyőződhetünk, hogy ez eléggé undorító arra, hogy senki se kívánjon bagózni. Hanem van a dohánynak egy nagy jelentősége: tudva van hogy a felfedezésekre kiindult utazók első sorban dohánynyal látták el magokat, a vad népek az egyenlítőnél a sarkokig a dohányt mindenütt kívánják, a hideg Grönland eszkimója éppen úgy örvend a dohánynak, mint a közép afrikai, vagy ázsia keleti és déli vad embere.

Ha igazságos véleményt akarunk a dohányról mondani, akkor röviden így nyilatkozhatunk: a dohány élvezete, értvén alatta a szivarozást és pipázást, senkinek semmi névvel nevezendő hasznót nem hajt. Mértékletesen élvezve, nem árthat; mértéktelen dohányzás káros mindenkinek. Egészségi szempontból a dohányt valakinek ajánlani nem kell, mert igazságosan meggondolva soha semmit sem használhat.

Dr. Bartók István.

Egyesületi élet.

(A maros-tordamegyei ált. tanítótestület központi körének tavasz közgyűlése.)

Erejüket összemérni, társadalmi úton mivelődve ez által is a népnevelés szent ügyét emelni, fejleszteni gyűltek össze a tanítótestület központi körének tagjai az ev. ref. fiúiskola szentgyörgy-utcai helyiségébe, honnan 1/2 9 órakor testületileg indultak el az ev. ref. leányiskolába (volt Makariás-féle ház), a program szerint kitűzött nyilvános tanítások meghallgatására. Itt egy fél órai időtartam alatt Gönczi János tartott tanítást az I. osztályban, a beszéd és értelemgyakorlatok köréből (az emberi test részei) s ugyancsak egy félórás idő alatt Szentgyörgyi István a V. osztályban a magyar helyes írásból, a szokottabb írásjelek használatáról. Mindkét tanítás a nagyszámu jelenlevők elismerésével találkozván s sikerültnak nyilvánítván, fáradozásikért jegyzőkönyvileg köszönet nyilvánított nevezett tanítóknak. Vétenék a tárgyilagosság ellen, ha nem jelezném ama kimagasló hivatalos formaszerepéből kiemelkedett kedélyhullámot, mely mindnyájunkat kellemes érzéssel töltött el: értem az éneket, melyet (Király Hymnusz) Szentgyörgyi István oly dicsőre méltóan tanított be növendékeinek.

10 órakor a szent-györgy-utcai fiúiskolába visszatérve, a polgári ifjanoda sűrű tapsokat érdemelt énekkara nyitotta meg a „Hymnusz“ eléneklésével a gyűlés tulajdonképeni programját. Nemes Ödön polg. isk. tanár, elnök megnyitójában felemlítve összejövetelünk célját s egy futó pillanatban az ókori népek nevelési eljárásait domináló principumok alkalmazásának túlhajtottságát, melyekből a jelen humanus korszak megalkotta az ember tulajdonképeni céljához vezérlő utakat, melynek okszerű keresztülvitelére a lankadatlan önmunkásság vezércsillagát tűzvé ki, a mai munkához sikerdús eredményt kíván, a gyűlést megnyitottak nyilvánította. Ez emelkedett szellemben írott, tanulságos megnyitó Lénárt József testületi elnök indítványára jegyzőkönyvbe vételett.

Ezután a múlt évi (május) gyűlés jegyzőkönyve olvastatván, hitelesítettet.

„A népiskolai közegészségügy“ című tételről értekezett Tályai György, m.-szentkirályi tanító, terjedelmes munkában. Csinosan átgondolt bevezető elmélkedése általánosságban a mai egészségügyi helyzeteket ecsetelte; statisztikai adatokkal kimutatta, hogy fajunk, dacára a kultúra

Folytatás a mellékleten.

óriás léptekkel haladásának s mindennemű üdvös, az emberiség javát, boldogítását célzó mozgalmaknak: ijesztő mérvben fogy, minek okát kétségbevonhatlanul népünknel a test egészséges fenntartását feltételező egészségi szabályok elhanyagolása vagy nem tudásába helyezi. Az emberbarátot, az igaz hazafit, eme méltán elszomorító helyzet részbeni orvoslójául első sorban az iskolát hozva fel, e közé csoportosítja értekezése további szálait. Szól az iskolaépületekről, szellőztetéséről és világításról, fűtésről, tápszerekről s azután a dolog szellemi részére térve az órarend és leckeleterv paedagogiai tapintattal való összeállításáról, az általános módszerről. Ezek fontosságát méltatva elengedhetlennek tartja a népiskolákban az egészségtan tanítását; a tornaszatot, a játékokat mint izomerősítő s léleküditő eszközöket.

Minthogy e tétel egyike azoknak, melyet az év nyarán Budapesten tartandó egyetemes tanítógyűlés tárgyalni fog — egy korábban kiadott miniszteriális rendelet értelmében — nehány észrevétel után a gyűlés elfogadja s esetleg felterjesztendőnek határozza. A munkásságért pedig jegyzőkönyvileg köszönetet mond felolvasásnak.

A tárgysorozat 5. pontját Mihály Gábor tanfelügyelősségi tollnok, okleveles tanító „A birtokos rag, birtok rag, birtokos névmások és birtok névmások“ című vitatétele töltötte be. Előadó táblázatos összeállításban mutatta be a nyelvi szaktekintélyeknek, a vita tárgyául kitűzött nyelvi műszoák gyakorlati alkalmazását s mindezeket összehasonlítva Ihász Gábor véleményét tartja elfogadhatónak, mely leginkább megfelel a helyes nyelvérzéknek.

A tanulmányozással járó fáradtságért köszönet nyilvánítottatott.

A selejtes irodalmi termékeket a közhasználatból lezozorítani szándékolt vállalat újabban megjelent füzetéből (Jó könyvek) mutatott be Szekeres Elek m.-vásárhelyi tanító, mintegy 23 darabot vonzó, érdekes előadásban. Végül pedig a jelentések és indítványok során felolvasatott és tárgyalatott egy elnöki átirat a postai takarékpénztárak s egyéb most megjelent gazdasági könyvek és szaklapok minél szélesebb körben leendő elterjesztése érdekében s ezzel a gyűlés d. u. 2 órakor az elnök zajos éltetésével véget ért. A gyűlést közebed követte König János jó hírű vendég-lőjében.

A következő gyűlés helyéül M.-Vásárhely, idejéül május hava tüzett ki.

Tehát a viszontlátásra!

Dabóczi György.

A b-hunyadi tanítói kör gyűlése.

A kolozsmegyei tanítóttestület bánffy-hunyadi köre második rendes gyűlését folyó évi márczius 25-én tartotta meg Csucsán, az állami iskola helyiségében. A tagok részben kocsin indultak el, már a kora reggeli órákban Hunyadról és a vidéki helyiségekből, részben a 7 órai gyorsvonattal mentek le a gyűlés helyére. Reggel 8 órakor már a rendes tagok szép számban jelen voltak az iskolai helyiségben s így az elnök, egy néhány csucsa gondnoksági tag jelenléte mellett, a nyilvános tanítást meghallgatta. Tanított Csorja Károly csucsa tanító úr, az elemi iskola II-ik osztályában; tárgya volt a „Cseresznye“ című olvasmány tárgyalása. A nyilvános tanítás után azonnal megtartatott a bírálat, melyben részt vettek Kovács Dániel előadó véleménynyilvánítása után a jelen volt és időközben érkezett tagok. A tanítást egyhangulag sikerültnek nyilvánították. Rövid szünet után

Szentgyörgyi Lajos elnök a gyűlést megnyitotta. Előbeszédében tárgyalta a föld s annak természeti tulajdonságai viszonyát és hatását az ember szervezetre és lelki életére. Mint tapasztalati igazságot hangsúlyozza, hogy a tanító, ha különösen erkölcsi tekintetben hatni akar s e végre személyi jó tulajdonokkal rendelkezik, eredményre számíthat a társadalomban. S hogy a jót minél erélyesebben lehessen terjeszteni, a végre szükséges az egyesülés, épen azért az egyesületi szellem fejlesztését különös figyelmébe ajánlja a tagoknak. Végül szívélyesen üdvözlö a szép számmal megjelent helybeli vendégeket, tagtársakat s a gyűlést megnyitja. Folytatolagosan előterjeszti az előre megállapított programot, melyen a gyűlés oly módon kívánt csak változtatni, hogy a mulhatatlanul letárgyalandó ügyviteli dolgokon kívül azonnal az országos tanítógyűlésen tárgyalandó kérdéseket tüzte ki vitára, míg a többi bejelentett munkálatok és tételek tárgyalását egy következő gyűlésre hagyta.

A tárgysorozat megállapítása után a mult gyűlés jegyzőkönyvének hitelesítése, a körhöz érkezett iratok bejelentése következett. Ezt követte a tagok számbavétele. Jelen volt 18 rendes tag; 10 csucsa vendég; hiányzott 10 rendes tag, kiknek elmaradásukat a kör szabályszerűen intézte el. Kovács Dániel a tagsági díj hátrálékokra vonatkozóan tett jelentést, mit a kör tudomásul vevén, áttért az országosan kitűzött tételek tárgyalására.

Első sorban Koleszár Lajos a népiskolai közegészségügyről értekezett. Behatóan szólott az országos közegészségügy állapotáról, a tapasztalt hiányokról s különös figyelemmel kísérte az iskola hatását ez állapotokra. E tekintetben hangsúlyozza, hogy népiskoláink berendezésénél és a tanítás folyamán igen sok egészség-ellenes eljárás tapasztalható még ma is. E bajok elhárítása végett több gyakorlati ajánlatot tesz, melyeket határozatképpen elfogadtatni óhajt. Tételei az iskola épület berendezésére; a padok megválasztására; a taneszközökre; a tanítás módszerére vonatkoznak. Szükségesnek mondja, hogy az egészségtan az elemi népiskolában már taníttassék más tárgyakkal kapcsolatosan s az ismétlő, valamint felső nép és polgári iskolákban mint rendes tantárgyat óhajta taníttatni. Végül különösen kiemeli az egészségügyi póttanfolyamok szervezését oly módon, hogy abba minden körből legalább két tanító behívassék. Előadó után még többen hozzá szólottak a tárgyhoz, véleményeik által újabb és újabb kívánnivalókat sorolva fel. A vita központját azon kérdés képezte, hogy tanítandó-e az egészségtan a népiskolában? A tanácskozás végén a gyűlés határozatilag elfogadta az előadó által ajánlott tételeket.

A második tétel „Az olvasókönyvek használásának módja“ Kovács Dániel által tárgyalatott. Nézetei két csoportra oszoltak, u. m. az olvasókönyv szerkesztésére és az olvasmányok tárgyalására vonatkozó indítványokra. Az olvasókönyv célját és szerkesztését illetőleg ajánlja, hogy mondja ki a kör, miszerint az olvasó könyv rendeltetése első sorban a nyelvismertetés, t. i. a folyékony olvasás, folyékony beszéd gyakorlása; gondolkodtatás és szómagyarázatok által fogalom bővítés és szóbőség szerzettetése stb. stb. Az egyes tantárgyakra vonatkozó kibővítések az olvasmányok tárgyalásánál csak akkor tűzessenek ki célul, ha nyelvi tekintetben már ismerik és feldolgozták azt. Az olvasmányok kezelésére vonatkozóan több gyakorlati szempontot jelöl meg, melyek irányadók leendenek. A tételek indokolása után többen hozzá szólottak a tárgyhoz. A vita legélénkebbé azon kérdés körül vált, vajjon az olvasókönyv a nyelvismertetés eszközeül tekintessék-e, vagy némely tárgyaknál a tankönyveket is helyettesítse? Ez utóbbi értelemben szerkesztett ellenindítványt adott be Koleszár La-

jos, melyet a gyűlés, előadó véleményével szemben, szavazattöbbséggel elfogadott. A többi javaslatok elfogadtattak egy némely megjegyzések után.

Az idő előhaladottsága miatt több tétel nem volt tárgyalható, hanem megállapították a következő gyűlés programja, mely szeptember hónapban, esetleg N.-Almásán lesz megtartva. Gyűlésünk már régebben bejelentett s még le nem tárgyalt tételekkel bőven rendelkezik, úgy hogy jövőre is igen tömör tárgysorozatra számíthatunk. Meghallgatta a gyűlés Szász Károly n.-almási tanító ismertetését körük állapotáról s szívesen fogadta a meghívást, melyet a tagokhoz intézett, sőt elhatározta, hogy ha lehetséges, következő gyűlését N.-Almásán tartja meg. Ez által talán sikerülni fog némileg megtörni a hideg közönyösséget, részvétlenséget, melylyel az említett körben a társulás, egyesülés eszméje eddig fogadtatott. A jegyzőkönyv hitelesítő bizottság kiküldése után, elnök őszinte köszönését nyilvánítja a tagoknak és vendégeknek azon kitartó érdeklődésért, melylyel a gyűlés egész folyamata alatt a tárgyak iránt tanúsították. Óhajja, hogy a kedvvel végzett munka áldással járjon s minél gyakrabban legyen alkalom az ehhez hasonló barátságos találkozásra.

Ez volt a gyűlés folyamata, vázlatosan ismertetve:

A gyűlés után, mely délután két óraker végződött, a tagok és szép számú csucsa vendég a „Víg vadász“ című vendéglőbe társas ebédre gyűlt. A 30 tagból álló asztaltársaságban csakhamar vidám kedély lett általánossá s a lelkes pohárvadászok egész sora mondatott. Nem lehet itt megemlíteni sem mindazon eszméket, melyek érdekében szó mondatott és pohár emeltetett. Inkább a személyekről emlékezem meg. Eitették Losy Béla, csucsa iskolai gondnoksági elnököt, ki a gyűlés egész folyamán részt vett a munkában, s barátságos, ügybuzgó érzületével igen kellemesen hatott a vendég gyanánt megjelent köri tagokra. Felköszöntetett a csucsa iskola gondnoksága, a csucsa polgárság; a tanítónők; a b.-bunyadi kör elnöke s több munkás tagja a testületnek. Az ebéd végezte után az egész társaság kocsin kiment Feketetőra s onnan haza érkezve, a tagok egy része szekeren, más része a 9 órai gyorsvonattal távozott Csucsáról, magával vívő egy munkával, kellemesen töltött nap emlékét.

Bánffy-Hunyad, 1886. április 16-án.

Kovács Dániel,
köri jegyző.

IRODALOM.

A falusi gyermekek népiskolai kézikönyve. Irta: Szikló József. Tartalma: I. Magyar nyelvtan. II. Történelem. III. Polgári jogok. IV. Földrajz. V. Természettudomány. VI. Természettan. VII. Számítás. Kiadja: Lövi József Miskolcson 1883-ban. Ára a 126 oldalra terjedő munkának költve 50 kr.

Mielőtt e munka tüzetes ismertetéséhez kezdenék, előre kijelentem, hogy én az ilyen *Lexicon*-féle tankönyveknek barátja nem vagyok. Nem pedig azért, mert míg egyfelől teljesen szükségtelennek tartom a magyar nyelvtant tanulni, kezdő gyerekeknek phisikát és alkotmányt adni a kezébe; másfelől nem igen képzettek olyan universális tudománnyal felruházott embert, ki két külön tárgyban annyira szakértő lehetne, hogy mindazoknak a tárgyaknak a terjesztésére egyszersmind helyes, jó és célszerű tankönyveket is tudjon szerkeszteni.

Hiszem és kétségbe sem vonom azt, hogy lehet valaki a tudomány több ágában jártas és e jártasságát értékesítheti is kiváló jó tankönyv megírásával, de azt mondja egy régi közmondás: „A ki sokba kezd, keveset végez“ és szerintem e mondás nagyon is alkalmazható az olyan tankönyv-íróra, a ki egy maga nyelvész, történész, jogász, geográfus, fizikus, botanikus, geológus, matematikus s mind ezek mellett még jó paedagógus is akar lenni.

Hogy e fölfevéssem alapos-e vagy nem, az az ismertetés folyamán kitűnik.

Az egész könyv, — a mint a tartalomról is kivehető, — 7 fő részre van osztva. Az I. rész a magyar nyelvtant tárgyalja 32 oldalon keresztül, s e 32 oldalon letárgyalja a 2-ik korosztály tananyagán kezdve a népiskola egész nyelvtani tananyagát a nélkül, hogy az egyes osztályoknak szánt részeket egymástól elkülönítene. De az igeragozásra daczára annak, hogy az egész csak 32 oldalra terjed, 9 oldalt foglal el.

Az egész anyagot 41 pontba osztja be. Az egyes pontok tárgyalásánál azt a tapintatlanságot követi el, hogy nem ügyel arra, hogy csak annyit vegyen fel egy pontba, a mennyit egy leckezen kelő eredménnyel el is lehessen végezni, hanem egytől egy pontban beszél a mondatról, annak keletkezéséről, az alanyról, állítmányról, a teljes mondatról, a jelentő, kérdő és tagadó mondatokról, a bevégezt mondatról és azok után teendő jelekről és végre arról, hogy a mondat első szavát nagy kezdő betűvel kell írni.

Úgy látszik szerző előbb össze-vissza beszél minden rendű és rangú mondatról, és azok után teendő jelekről, és csak azután sűti ki, hogy a mondatot nagy kezdő betűvel kell írni.

Mindezeket minden tekintet nélkül olyan természetesen találva veti oda, mintha nem is magyar nyelvtan legegyszerűbb részét tanulni kezdő II-ik korosztályos gyerekekkel volna dolga, hanem mintha felsőbb osztályosoknak csak úgy ismétléskép hozná emlétsébe.

Már mindjárt az I-ös pontban úgy tesz, mintha fogalomzavarban szenvedne, mert a szót a mondatról nem tudja helyesen megkülönböztetni, azt mondván, hogy „A fiuk lapdázna. — Imre megpörgeti.“ ezek szók.

A köznevet, a közös névvel összezavarja, így p. a 4-ik pontban azt mondja a tulajdonnevek tárgyalása után, hogy „Az oly főnevet, mely több tárgynak v. személynek a neve, Köznévknek nevezük. Talán helyesebb lenne *közös. névnek* nevezni.

A közös név begyakorlására példának hozza fel a következőket: a fa, a kályha, a padló, az inas, az asztalos. E példák közül csupán az első állhat meg, a többi minden egyéb, csak közös név nem. Okosabban tette volna, ha egy pár ilyen vesz fel m. például: butor, madár, virág, épület stb.

A magánhangzokról beszélve, azt mondja, hogy a hosszú magánhangzók betűjére mindig *egy* vonást kell tenni.

Hát az ő, ú, vajjon megelégszik-e szerző ezen mindig *egy* vonással? mindjárt bebizonyítja ő maga alább. Azon eljárását sem tartom helyesnek, hogy az első pontban, — a mi szerző szerint az első tanítási órára jutna, — egy sereg rosszul leírt mondatot traktálja meg a gyerekeket, hogy azt javítsák ki, — az az jelöljék helyesen. Már ha szerinte mindig *egy* vonással kell a rövid hangból hosszút gyártani, akkor mivé fogja javítani a gyermek az épen általa feladott és rosszul jelölt szót?

A névelőkről azt mondja, hogy azért nevezik névelőknek, mert a köznevek előtt állanak. Vajjon a köznévre elnevezést a közös névre ért-e itt is?

Nem következetes az elnevezésekben például, azt m.: A magánhangzón kezdődő *szók* előtt az *az* névelőt használjuk. A mássalhangzón kezdődő *nevek* előtt pedig az *a* névelőt használjuk.

Azt m. ugyancsak a 4-ik pontban, hogy a többes számnak a ragja „*k*“ betű, és mégis olyan példákat hoz fel, a melyekben ak, ok, ek, ök stb. rag szerepel.

Az összetett szóknál példaképpen hozza fel ezt: „A kukoriczafaló sertések kövérek,“ ebben kukoriczát faló sertések az összetett szó. Még keresve is alig tudna az ember ily gyarló példát kapni a sok jó mellett.

A mutató névmásokkal is meggyűlt a baja, s hogy kihozhassa, felveti ezt a kérdést: Miféle fal? és rá feleli, hogy Ez a fal. És meg más is, bizonyosan nem a mutató névmással feleltünk volna a felvetett kérdésre, hanem vagy azzal, hogy téglafal, v. azzal, hogy sönvény fal, de legkevésbé lehet rá azzal felelni, hogy *Ez fal*.

Végig nézve figyelmesen az egész nyelvtani részt, úgy találtam, hogy az nem egyéb mondva csinált fércz munkánál, mely még a miniszteri tantervet sem tartja szem előtt. Miből határozottan látszik, hogy nem szakember tollából került, sőt még a mondat alkotásai is gyarlók, nem ütnek meg a mértéket.

Lássuk tovább a II-ik részt: *A történelmet*.

A történelmi rész 26 oldalra terjed. E 26 oldalon levezeti a magyarok történelmét a népvándorlás korától egész a jelen korig.

A ki valaha történelmet tanított, az bizonyára tudni fogja, hogy a történelem tanításánál csak úgy érjük el a kellő eredményt, ha a történelmi eseményeket úgy rendezzük, hogy azok, mint a mese, egymásból folyjanak ki. És az által tesszük kapossá, élvezetessé, hogy az egymásból kifolyó eseményeket úgy adjuk a gyermekek elé, hogy azok ne csak a rideg vázat és pusztá időrendi eseményeket lássák maguk előtt, hanem a leírásokból mintegy maradó képet alkossanak maguknak.

Nem azt akarom ezzel mondani, hogy adjuk hát a gyermek kezébe a Horváth Mihály vaskos kötetekre terjedő történelmet, hanem igen is azt, hogy legalább az olyan fontosabb események, mint a tatár-járás, mohácsi csata stb. továbbá a főbb történelmi adatok

mint Szt. István, IV-ik Béla, Nagy Lajos, Hunyadi János, Zrinyi Miklós, Hunyadi Mátyás stb. legalább úgy legyenek leírva, hogy abból a gyerek világosan megérthesse, hogy mi előnye vagy hátránya volt a nemzetre egyik-másik fontosabb eseménynek, tov. hogy milyen-áldásos volt a nemzetre nézve egyik-másik jó uralkodó munkássága, és mennyi vést hárított el a hazáról egyik-másik hős vitézsége. A gyerek a történelem tanulása közben megtanulja levonni az alap igazságot, és miután a történelem mindenki és minden esemény felett kímélet nélkül mondja ki az igazat, megtanítja a gyereket a helyes ítéletre.

De viszont a történelem az a tudomány, a mit, ha ésszel és kellő ügyességgel kezelünk, felgyújtja a gyermek lelkébe a hazaszeretet szt. tüzét, belopja a fogékonny gyermeki szívébe a kegyeletet, és megtanítja tisztelni a nagyokat, és felébreszti benne a vágyat a jók nyomdokait követni. Szóval a történelem helyes és ügyes tanító kezében a leghathatósabb eszköz a hazafiság fejlesztésére.

Az előttem levő könyv történelmi része mind erre nem figyel. Valamely terjedelmesebb munkából kivonatot készít, és azt egész ridegen, minden melegség nélkül veti oda a gyerekeknek, hogy rágódjanak rajta.

Annyira kivonatolta a történelmet, hogy némely uralkodótól még 2 sort is sajnál így. Venczel és Ottó uralkodásáról annyit mond, hogy „Venczel és Ottó” után a nemzet Róbert Károlyt választotta meg. Egy másik paragrafusban azt mondja III-ik István, II-ik László és IV-ik István alatt nagy volt a zavar. Most már aztán tessék és alkosson a gyerek magának fogalmat a zavarról ha tud. Tovább azt m. „A szelíd lelkű Géza után, ki csak rövid ideig uralkodott, Szt. László lett a király, tovább V. Istvánról, István csak két évig uralkodott. Az ilyen biográfiai eszembe juttatnak egy régi sirkó iratot, mely így hangzik: „Itt nyugszik az, a ki élt és meghalt.”

Általában az egész történelmi rész a felmutattakhoz hasonló élet és esemény leírásokból áll, miért is méltó társa a nyelvtani résznek, és így mint népiskolai kézikönyv semmi szín alatt nem használható.

A III-ik rész: *Polgári jog.*

A polgárok jogaival és kötelességeivel 11 oldalon foglalkozik és 17 pontba osztja be.

E 17 pont a következő:

1. A család.
2. A nagykorúság.
3. 4. A polgárok jogai és kötelességei.
5. Az adófizetés.
6. Közmunka.
7. Tankötelezettség.
8. A község.
9. A járás.
10. A vármegyék és törv. hatóságok.
11. A perlekedés.
12. Az örökösödés.
13. A telekkönyv.
14. A magyar birodalom részei.
15. A törvényhozás.
16. A képviselő választás.
17. A végrehajtó hatalom.

Mindezeket a legrövidebben mintegy kivonatban írja, nem ügyelve arra, hogy a gyerek még jó formán tisztába sines azokkal a fogalmakkal, miket összeszűszol e 11 oldalon. De ha még megdondoljuk, hogy az így összeszorított pontok, még alponokra is vannak osztva; bizonyára azt fogjuk látni, hogy e könyvből aligha tisztába jön a falusi gyermek az ő jogaival és kötelességeivel, s a végén mégis csak annyit tud belőle, hogy a mi — mint a nép mondja — *muszáj*, azt meg kell tenni minden áron, a mit pedig neki megengednek, azt ő megteheti. De nem tanulja meg azt, hogy a mi a haza iránti kötelesség, azt szívesen és épen a haza iránti szeretetből kell tenni, és nem tehernek tekinteni. A jogok meg épen a haza szent ügyének előmozdítására adattak, és azokat úgy kell használni, hogy az által valóban a közügy előmozdítására szolgáljunk.

Ennek következtében a munka e része sem felel meg a kiválósnak s mint ilyen nem is használható.

A IV-ik rész: *Földrajz.*

A földrajzi rész áll 25 oldalból, melyből a magyar birodalom tárgyalására 16 oldalt foglal el. A többi pár oldalon 19 pontban tárgyalja az osztrák államot. A balkán-félszigetet; Olaszországot, Belgiumot, Hollandiát, Nagybritanniát, Svéd és Norvegiát, Dániát, Szeiczot, Németországot, Oroszországot, a föld felszínét és tengert, tov. Ázsiát, Afrikát, Amerikát és Ausztráliát, és végül a földgömböt.

Tudjuk azt, hogy a földrajz tanítását a 3-ik korosztályban kell kezdeni, még pedig a földrajzi előfogalmakat a helység ismertetésénél alkalmasszerűleg szemléltetés útján kell megismertetni.

Már most azt szeretnénk tudni, hogy szerző voltaképpen melyik osztálynak szánta e munkát, mert habár legelőli is kezd a tananyagot a 3-ik korosztálynál, másfél oldalon zsúfolva össze az előfogalmakat, mégis így kezdi az előfogalmak végeztével:

Magyarország kiter.	2914.16	□	míria m.	13.700.000	lak.
Horv. orsz.	418.18	„	„	1.839.000	„
A magy. tengerp.	8.48	„	„	21.000	„

Összesen: 3340.82 □ míria m. 15.560.000 lak.

Vajjon melyik szakértő paedagogus helyesli szerző azon eljárását, hogy az első földrajzi órán egy csomó számháalmaz lelkiismeretellen bemagoltatásával ijesszük el a gyereket a földrajz tanulástól. És minden tervszerű eljárást nélkülözö vakmerőséggel vessük oda nekik, hogy az ország 5 nagy vidékre van osztva, s e nagy vidékek megyékből állanak.

A megyék és azokban levő helységek tárgyalásánál úgy látszik fontosabbnak tartja a vadállatokat megemlíteni s azt, hogy hol készítik jó cseréppipát, meg hol van székgyár stb., mint egy-egy megragadó fontosabb történelmi esemény felemlítését. Általában minden oly helyen, melyhez valami fontos történelmi emlék fűződik, oly gyorsan átsiklik, hogy észrevehető. Mint például Mohácsnál, azt m. Mohács mező-város a Duna mellett. És ezzel mindent elmondott róla.

Hát nem sajog-e a szíve mindig a hazáját igazán szerető tanítónak, a mikor Mohácsról beszélve a szomorú véget ért mohácsi csatára gondol, melyben a nemzet színe-java oda veszett. És viszont a vaskapui, szt.-imrei stb. eseményeknél nem önkéntelenül is a nemzet nagysága s Hunyadi vitézsége és hősiessége jut eszünkbe. Nem szükséges-e tehát, hogy a gyerek kézikönyvében ott legyen ezen, úgy szólva a nemzet sorsát eldöntő események? És vajjon el tudja-e a gyerek feledni a térképen azt a helyet, a melyhez ily fontos események fűződnek? Nem soha.

Ügyel is erre a szerző. Nem bajlódik ő meg a nemzet bajival is, hiszen még azt a fáradságot sem vette magának, hogy az újabb népszámlálás szerint állítsa ki a városok lakóinak a számát. Kolozsvárról azt mondja, hogy 26 ezer lakója van. Brassórol, hogy 28 ezer stb., tov. hogy Brassó Erdély legszebb városa. Ezt már nem mondhatja, mert Szeben is előbb áll csinosaságra és szépségre. Talán azt akarta mondani, hogy legnagyobb városa az erdélyi kerületnek. B.-Hunyadot felékesíti egy sereg márványbányával.

Enyedet megajándékozta állami tanítóképezdével. Tán a kereszturit vitte oda, mert arról nem szól, hogy az is van a világon.

Gyulafehérvárt is már rég óta nem vizsgálják a csillagokat, hanem a volt csillagvizsgáló toronyban van a püspöki káptalan levél és könyvtára, melyben őrzik Hunyadi L. gyűrűjét, melyet Czilei kardja megvágott.

A következő pont az *Osztrák Állam*-ról 25 mond Huszonöt sorban minden tartományt felsorol s azoknak hegyeit, szerzeit, helységet stb. csodálatra méltó kivonatban.

Az ezután következő európai országok és a más 4 világrész annyira felületesen vannak ismertetve, hogy abból a gyermek azt tanulhatja meg, hogy azok is vannak a világon, de ő nem ismeri.

Ilyenformán a földrajzi rész be volna fejezve, csak hogy ennyit a miniszteri tanterv a 3-ik, 4-ik korosztályban megkövetel. Mi lesz hát az V. VI. osztály földrajzi tananyaga? és azt hól hagyta szerző?

E része tehát a tankönyvnek távolról sem felel meg a tanterv kívánalmainak, miért is használatra egyáltalába nem ajánható.

Az V. rész: *Természetrész.*

A természetrész rész 11 oldalra terjed, s nem kis ügyességbe kerülhetett szerzőnek e 11 oldalon a természet mindhárom országát úgy leírni, hogy arra rá lehessen ismerni.

Mindjárt az elején azzal tölti az időt, hogy kezdi definiálni a Természetrészt, még kétféleképen is. Előbb azt mondja, hogy az állatok, növények és ásványokról szóló tudomány a *természetrész*. Azután pedig. A természeti testek leírásával foglalkozó tudomány a *természetrész*.

Nem értem, mit akar ezzel szerző elérni, mikor amúgy is oly rideg vázát nyújtja a természetrésznek, hogy egyes állatot nem is említ, csak egyes nagy csoportokat és rendeket.

Ha pedig annyira megy, hogy vagy egyet felemlít, akkor bizony abban sines semmi köszönet, mert abból bizonyosan nem fog a gyerek a leírás után egyet se ösmerni.

Így például a kutyáról azt írja: A kutya leghűbb társa és barátja az embernek az egész földön el van terjedve, igen hasznos házi állat, feje hosszukás, nyelve sima, változatai, a kopó, agár stb.

Nem tudom, hogy szerző nem tud e más barátot kapni, a kutyánál, mert nálunk a kutya barátságát és társaságát nem nagyon keresik. Azt is megmondja, hogy igen hasznos, de hogy mivel használ, azt találja ki a kinek kell. — Feje hosszukás, nyelve sima, és ezzel azt hiszi, hogy úgy körülírta a kutyát, hogy a ki sohase látott is megismeri. Tudjuk mi azt, hogy a kutyát minden gyermek ismeri, és nem is a kutya kedvéért kell az állatot részletesen leírni, hanem azért, hogy ez állaton figyelmesen fölkerestetve az ismertető jeleket arra, hogy mi mindenre kell egy állat megismerésénél ügyelni.

Azt mondja tovább, hogy változatai a kopó, agár stb. Változata a szindarabnak meg a zenének lehet, de nem a kutyának. Az ál-

latnak fajai szoktak lenni. Alább azt mondja. A vastagbőrűek között van a disznó, mely piszkos, de hasznos állat. Továbbá azt mondja. A foghíjasok, ezeknek fogaik nincsenek. Ilyen tanítás után a gyerekek mindenkiről, a kinek nincs foga elmondhatja, hogy foghíjas.

A krokodilról azt mondja, hogy 10 méter hosszú, az embert is megtámadja, folyókban mocsárokból él. Most már aztán törje tovább rajta a gyerekek fejét, hogy mi lehet az a szörny, a mi oly hosszú, mégis a mocsárokból él, és az embert megtámadja. Így megtanítva a gyereket, azt érné el a falusi tanító, hogy az a gyerekek a krokodilustól-féltében soha se menne többet még közel se a kenderáztatáshoz.

Ilyen, sőt ennél sokkal rosszabb példákkal traktálja a gyerekeket, és az efelélt term. rajznak nevezi, még csak azt az előnyt sem lehet róla mondani, hogy rajzokkal illusztrálja, mert egyetlen rajz sincs az egészben.

A VI. rész: *Természettan.*

A természettani rész 5, mond öt oldalra terjed, és 6 pontba osztja be a természettani tüneményeket. Az 1-ső pontban beszél a melegekről, a 2-ikban az összetartás és vegyülről, a 3-ikban a világozásról, a 4-ikben a hangról, az 5-ikben a villanyosságról, a 6-ikban a deljességéről.

Tudjuk azt, hogy hazánkban; különösen a falusi nép az, a mely tudatlansága következtében a természettani tüneményeket magának helyesen megmagyarázni nem tudván; a babonához folyamodik és ez által a legtöbbször a babona káros következményeinek csik áldozatul. A ki fizikát tanult, az tudja is, hogy az okozatnak oka is kell hogy legyen, és bizonyosan nem fog a babonának sötét világából magyarázatot keresni.

E tekintetben tehát a természettan tanításának a falusi népre nagy hatása van, és számtalan otromba képzelettel és ok nélküli aggodástól s félelemtől menti meg a tudatlan népet.

De legyen meggyőződve a t. szerző, hogy jelen könyvecske természettani része távolról sem fogja felvilágosítani a nép gyermekeit a babona alapatlanságáról, mert azt könnyű elképzelni, hogy mennyit lehet 5 oldalon keresztül tárgyalni a fizikából, és milyen pröss kéne ahhoz, hogy a fizikának bár a nevezetesebb részét helyes alakban 5 lapra lehessen szorítani úgy, hogy abban még a vegytanról is lebeszen valamit mondani. Valamint a természettanról, úgy itt is egyetlen ábrát sem mutat, pedig a természettan ábra nélkül még elképzelni sem lehet. E rész is méltó társa az előbbinek.

Végül az utolsó VII-ik rész a *Számítan.*

A számtan 16 oldalra terjed és magában foglalja a számjegyek írásán kezdve az összeadás-, kivonás-, szorzás- és osztási műveleteket egész számokkal, közönséges és tizedes törtekkel. Abban a meggyőződésben voltam eddig, hogy ha az eddigi részek mind rosszak voltak, legalább az utolsó jó lesz, de mennyire csalatkoztam. Nem tart ebben sem szerző semmi fokozatot. Ugy látszik abban találja a számtan: tankönyv írás mesterességét, hogy minél nagyobb példákkal ölje meg a gyermek esztét és munkakedvét. A 3-ik oldalán mindjárt ad is a gyermekeknek ilyen összeadási példákat, hogy

20,870 +
375,094 +
563,278 +
101,010 +
50, 67 +

4.789,787 mennyi? mil.

Ilyenekkel aztán hőven ellátja őket a kivonás, szorzás- és osztásnál is. Azt hiszem fölösleges további cizitációkkal fárasztanom a tisztelt biz. figyelmét, mert az eddigiek eléggé világosan vázolták e tankönyv értékét.

Es most vajon nem volt-e alapos aggodalmam, a mikor a bírálatom elején kifejtettem, hogy alig várok jót attól a tankönyv írótól, a ki egy maga minden tudományok központjának tekinti magát.

Vajjon sohasem olvasott szerző az óvénél jobb tankönyvet, vagy mint első szavába kifejti, azt hitte, hogy azzal eleget tett, ha a terjedelmes tankönyvekből dióhéjban vázolatokat készítve, azokat új néven elnevezi és oda itéli a falusi népiskoláknak? Hisz a falusi gyerekek értelmesebb a városinál, annak hát még értelmesebb tankönyv kell a kezébe, mint a városi gyerekeknek.

Mind ezek mellett tankönyv kínálatására elég vakmerő szerző, előszavát a következőleg végezni: „Ajánlom e könyvet t. kartársaim figyelmébe, de tartozokod módszeremnek magyarázatától, s minden tanácsadástól, mert meg vagyok győződve arról, hogy a kiket a sors falusi népiskolába helyezett, az ilyen fajta olcsó s mégis jó kézikönyvek elterjedését óhajtják.“

Miskolcz, 1882. augusztus hóban.

A szerző.

Ezzel szemben azon indítvánnyal járulok a tisztelt bizottság elé, igyekezzék minden lehető eszközzel oda hatni, hogy az ilyen fajta hasznavehetetlen kézikönyvek a mennyiben a tanügynek csak kárára, de nem előnyére válnak; ha már a falusi iskolákba bevittettek volna, a használatból kizorítottassanak.

Váradi Albert.

— Több oldalról vettük azon sajnós értesítést, hogy az általában segélyesített községi iskolákban a tanerők egy fél évet meghaladó idő óta fizetést nem kapnak. Hogy e szomorú állapotnak mily káros következményei vannak, bizonyítani felesleges. Kérjük a magas kormányt, hogy a községi iskolák segélyezése czimán a f. évi költségvetésben megszavazott összegeket mielőbb utalványoztassa ki, s így enyhítse az áll. segélyezett községi isk. tanítók nyomoru sorsát.

— **Áthelyezések.** Komáromi Andor, háromszékmezei tanfelügyelő, szolgálatátelre a miniszteriumhoz hivatott be, helyére Szeremley Lajos eddig beszüntetett-nászódmezei kir. tanf. neveztetett ki.

— **A kolozsmezei tanítótestület nagymási fiókköre** folyó év május 21-én d. e. 9 órákor tartja meg ez évi 2-ik rendes gyűlését Hidaalmason, melyre a tagokat s a tanügyi iránt érdeklődőket tisztelettel meghívja Szász Károly fiókköri elnök.

— **Új lap.** „Méhészeti Közöny“ czim alatt az erdélyrészi okszerű méhészet-egylet új szakközönyt indított meg, melynek első száma a következő érdekes és becses tartalommal jelent meg: **Előszó.** — A mi egyletünk. — A méhek elkábitásáról. **B.** — Adalék a mű-raj készítéséhez. **Bodor László.** — Csarnok: Kie a tavasz első öröme? (Márcziusi czikk) **Fodor Gyula.** — Méhészeti naptár: April havi teendőink a méhesben. **Álbu József.** — Vidék: Méhészetünk állapota az erdélyrészi megyékben. **Pálfi Lajos.** — Új méhészet-egyleti kör. **Benedik Sándor.** — Vegyes közlemények. — A borítókon: **Előfizetési felhívás.** — Egyleti tudósító. — Kérdések rovata. — Feleletek rovata. — A havonként egyszer megjelenő szakközöny előfizetési ára egy évre 2 frt. Kartársaink pártoló figyelmébe ajánljuk.

— **A kilencz évfolyamu középtanoda.** Az osztrák-közoktatási miniszter a birodalmi tanácsban a budgetvíta alkalmával nevezetes beszédet mondott a középiskolák reformjáról. A miniszter a tanulók túlságos megterhelésének legjobb orvosságául a gimnasiunai tanfolyamnak a kilencz évre való terjesztését ajánlja: a felvételre továbbá kívánja, hogy a középiskolába való felvételre mint minimalis életkor a betöltött 10. életév állapítottassék meg.

— **Minta-óvodák felállítása.** Az orsz. kisdedővögyesület, tekintettel arra, hogy a hazai óvodák, a gyermekmenedék-helyek nagyob része nem áll szakszerűen képzett egyének vezetése alatt, feliratot intézett a közoktatásügyi miniszterhez, hogy a mutatkozó szükséghez képest az ország különböző részeiben minta-óvodákat állíttson fel, illetőleg a már meglévőket ilyenekké alakítsa át, oly módon, hogy azokban az alsófokú falusi kisdedővö intézetek vagy gyermekmenedék-házak vezetői (dajkái) bizonyos meghatározott idő alatt szakszerű kiképzetést nyerjen s erről nyilvános vizsgálatot tenni köteleztessenek. Ily minta-óvodák felállítására az egyesület egyelőre a következő városokat hozza javaslatba: Budapest, Szeged, Szabadka, Temesvár, Arad, Kolozsvár, Nagy-Enyed, Nagy-Szeben, Kézdi-Vásárhely, Nagy-Várad, Debreczen, Nagy-Károly, Mármaros-Sziget, Ungvár, Kassa, Miskolcz, Selmeecz, Pozsony, Győr, Szombathely, Székesfehérvár, Nagy-Kanizsa és Szegszárd, mely helyeken már mindenütt vannak óvodák, s azoknak a kívánt módon való átalakítása csekély költséggel keresztül vihető. Az egyesület egyúttal kimondani kéri, hogy csak ezek a minta-óvodák birjanak joggal dajkák kiképzésére és képezítésére.

— **Napi- és fuvardíjak.** Veszprémmezei figyelemre méltó határozatot hozott a napi- és fuvardíjak ügyében. E határozat így hangzik: „A törvényhatósági bizottság 515/81. szám a. hozott határozatával a megyei közigazgatási bizottság előterjesztése és megyés püspök megkeresése folytán kimondotta, hogy habár az 1886. XXXVIII. t. cz. 174. §-a és a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumnak annak alapján 1872. évi szeptember hó 2-án kiadott utasítása szerint csak a községi népiskolák tanítói látandók el a községi pénztár terhére 1 frt napidíjjal és fuvarköltséggel akkor, midőn tanterületi ülésre mennek és ott időznek, de mert Veszprémmezei területén az ott működő 15 községi népiskola tanítói tanterületet nem alakíthatnak, s mert a felekezeti népiskolák tanítóiból alakult néptanítói egyletek, melyeknek a községi iskolák néptanítói is tagjai, és a melyeknek czélya ugyanaz, a mi a tanterületeké, a tanterületet helyettesítik: nemcsak nem ellenzi, de óhajtja is, hogy a községek néptanítói egyletek ülésére utazó felekezeti tanítókat a községi pénztár terhére 1 frt napidíjjal és fuvarköltséggel lássák el. A törvényhatósági bizottság eme határozata alapján utasítom t. szolgabíró urat, hogy jelen rendeletem közlése mellett ez irányban az összes községeket figyelmeztesse és hasson oda, hogy az összes néptanítók, midőn egyleti ülésekre mennek, a községi pénztár terhére napi- és fuvardíjjal csakugyan el is láttassanak. Veszprém, Véghegyi Dezső, s. k. alispán.“

TARTALOM: A kleptománia. **Schwarzczel Adél.** — A dohány. **Dr. Bartók István.** — Egyesületi élet. A maros-tordamegyei ált. tanítótestület központi körének tavaszi közgyűlése. **Dabóczi György.** A b. hunyadi tanítói kör gyűlése. — Irodalom. — Vegyesek.